

naše příroda 2. KONFERENCE

Pro 2. konferenci Naší přírody bylo zvoleno téma Voda v krajině. S trochou obav, zda to není téma již příliš ohrané; vždyť o vodě se v nejrůznějších souvislostech mluví a píše v posledních letech takřka všude. Velký zájem účastníků i přednášejících však obavy záhy rozptýlil.

29. listopadu se v příjemném sále olomouckého hotelu Clarion sešlo na 250 lidí. Z univerzit, neziskovek, veřejné správy i firem. A pestrému složení účastníků odpovídalo i stejně pestrá složení přednášejících.

První blok, věnovaný vodám ve vztahu k celkovému stavu krajiny, byl více méně akademický. Přednášeli Jan Hradecký z Ostravské univerzity, Bořivoj Šarapatka z Palackého univerzity v Olomouci a Petr Pařil z Masarykovy univerzity v Brně. Mluvílo se o významu naplavenin v říčních tocích, míře přirozenosti horských bystřin, půdní erozi či problematice vysychání vodních toků.

Dynamika vodních toků je věcí, o které není mezi laiky příliš velké povědomí. Přitom jde o pro vodní tok zcela zásadní otázku. Ovlivňuje totiž charakter toku a vše s tím související, tendencemi k povodním počínaje

a životními podmínkami pro různé rostliny a živočichy konče. Klíčovou roli v tom hrají sedimenty. Z aktivit správců povodí, které říční sedimenty neustále odstraňují, by člověk mohl lehko nabýt dojmu, že sedimenty jsou něco, co vodním tokům škodí. Opak je pravdou, jak upozornil Jan Hradecký. Neustálým přemísťováním říčních sedimentů totiž voda ztrácí velkou část své energie. Nemá-li co přemísťovat (odborníci nazývají takovou vodu „hladovou“, pak se ta energie projeví jinde, většinou v zahlubování koryta. A vodní tok se dostává do začarovaného kruhu – zahloubené koryto nemá dostatek sedimentu a tedy se stále více zahlubuje. A zcela se mění charakter vodního toku i jeho chování v krajině. Vliv na tyto jevy mají příčné překážky ve vodním toku, uzavření toku, který měl v minulosti k dispozici nivu mnohdy o šířce několika set metrů, protipovodňovými

Kompletní prezentace a videozáznamy příspěvků, stejně jako jejich abstrakty, naleznete na webových stránkách konference

www.konference-priroda.cz

opatřeními, dopravní infrastrukturou, zástavbou či jinými opatřeními, do úzkého koryta, nedostatek vody v toku vedoucí k zarůstání sedimentů a tudíž jejich fixaci, ale i celkové obhospodařování krajiny.

Jiným v našich zeměpisných šířkách opomíjeným fenoménem, a to dokonce i odbornou veřejností, jak podotkl Petr Pařil, jsou vysychavé vodní toky. Zatímco v celosvětovém měřítku jde o zcela běžný jev, u nás se jim věnuje pozornost až v posledních letech. Přednášející se spolu s týmem spolupracovníků tímto fenoménem zabýval v rámci projektu BIOSUCHO. Krom kvantifikace tohoto problému se zabývali především vlivem vysychání vodních toků na biotu. Zjistili, že zatímco v jižní Evropě, kde jde o běžný jev, žijí ve vysychavých tocích zcela jiná společenstva než v tocích nevysychavých, u nás zatím vysychání toků znamená pouze ochuzení běžných říčních společenstev o nejcitlivější druhy. Vysychavé toky jsou u nás nejvíce rozšířené v teplých sušších oblastech, jakými jsou Morava či Polabí, avšak přednášející upozornil i na problém

umělého zasněžování, jehož vinou trpí akutním nedostatkem vody i některé horské říčky. Jedním z výstupů projektu je i mapa riziky vysychání vodních toků (www.sucho.eu).

Druhou část konference, věnovanou revitalizacím vodních toků, zahájil Karel Kříž z Českého svazu ochránců přírody Vlašim. Prezentoval zkušenosti s revitalizacemi drobných i větších vodních toků na Podblanicku v průběhu let i různých dotačních titulů. Zdůrazněna byla nutnost spolupráce s vlastníky pozemků, v tomto případě především obcemi. Kromě biologických funkcí byla na příkladu revitalizace říčky Blаницe ve Vlašimi (pravděpodobně zatím jediné komplexní intravilánové revitalizaci říčního toku v ČR) ukázána i sociálněspolečenská rovina takovýchto projektů – tedy umožnění přístupu lidem k vodě a zapojení vodního toku do života města.

Následovala přednáška Tomáše Justy z Agentury ochrany a krajiny ČR, předního odborníka na tuto problematiku, který naopak upozornil

GENERÁLNÍ PARTNER

Blíž přírodě

HLAVNÍ PARTNER

Sluší se poděkovat sponzorům, bez kterých by se podobná akce nemohla uskutečnit – tedy společností NET4GAS, s.r.o., a Českomoravský štěrk, a.s.

Letošní téma konference zaujalo více než 250 účastníků

Pohled do zaplněného sálu

na samovolné renaturace. Tedy situace, kdy si příroda pomůže k přírodnímu stavu dříve člověkem upravených vodních toků sama, bez složitých a často drahých revitalizací. Na řadě příkladů ukázal, že schopnost přírody je v tomto směru ohromná, jen ji k tomu musíme dát šanci. Čemuž částečně brání legislativa (situace se však výrazně zlepšuje, důležitým posunem správným směrem je třeba ...) i některé dotační tituly, které jsou vloženy proti tomuto cíli. A také zažité postupy mnohých správců vodních toků či tlak, aby „řádně pečovali o svěřený majetek“.

Nejpočetněji obsazená příspěvky byla třetí část konference, která následovala po výborném obědě. Jejím tématem byla ochrana a revitalizace mokřadů, tůní a rašelinišť, tedy na rozdíl od dopoledne vodám veskrze stojatým. Byť v případě Ptačího parku Josefovské louky, o kterém referoval Břeněk Michálek z České společnosti ornitologické šlo především o obnovu unikátního historického systému zavlažovacích kanálů, který dříve zvyšoval úrodnost nivních luk a dne ho ornitologové využívají k jarnímu zaplavování luk, čímž zde vytvářejí ideální podmínky

především pro bahňáky, ale i řadu dalších druhů zdaleka ne jen ptáků.

Příspěvek Ivany Bufkové ze správy národního parku Šumava se také ještě okrajově vracel k revitalizaci potoků, převážně se však zabýval revitalizacemi šumavských rašelinišť. A v jejich případě nejde o nic jiného, než odtékající vodu zastavit. Na řadě snímků bylo názorně předvedeno budování hrázek na starých odvodňovacích kanálech, které stabilizuje vodní režim těchto unikátních území. Za poslední roky bylo takto zablokováno již přes 60 km odvodních kanálů. Přednášející však upozornila, že odvodňování mokřadů není otázkou minulosti, že na mnoha místech probíhá i dnes, a to klidně i na samých hranicích chráněné krajinné oblasti (důvodem jsou často zemědělské dotační tituly; nesoulad státních dotačních titulů, kdy jdou cíle různých dotačních titulů vloženy proti sobě, byl zmíněn i v dalších příspěvcích a bylo by možné považovat ho za jeden z ústředních motivů celé konference).

Metodický charakter měla přednáška Jana Dvořáka z pozemkového spolku Mokřady. Shrnovala mnohleté zkušenosti s budováním tůní a byla plná různých rad a tipů, co jak dělat a čeho se vyvarovat. Většinu těchto rad lze mimo jiné nalézt i na webových stránkách www.mokradys.wbs.cz. Podobně laděný byl i příspěvek Romana Rozínka z Naturaservis, s.r.o., firmy, která se budováním tůní a obnovou mokřadů věnuje na komerční bázi.

Těžbařské společnosti jsou mnohdy vnímány jako ti, kdo přírodu devastují. Že to mu tak nemusí být ukázala Kamila Botková z firmy Českomoravský štěrk, a.s. Těžbou písků a štěrko-písků vznikají zajímavá náhradní vodní a mokřadní stanoviště. Pokud se

na tento efekt myslí od samého počátku, tedy již při projednávání plánů těžby a následné rekultivace, mohou takto vzniknout velmi zajímavé lokality. Přednášející vyzvala ke spolupráci při realizaci tohoto cíle.

Z mého pohledu jedním z nejzásadnějších příspěvků byla přednáška Jana Sychry z Masarykova univerzity v Brně o mokřadech na orné půdě. Jde též o velmi opomíjenou problematiku, byť mnohé biologické průzkumy – zejména v teplejších oblastech jižní Moravy – dokázaly, že tento specifický biotop je domovem desítek velmi vzácných druhů rostlin (byl tu mimo jiné objeven rozrazil slanistý, považovaný u nás do té doby za nezvěstný), bezobratlých (především lupenonohých koryšů a hmyzu), obojživelníků i ptáků (klíčový biotop například pro čejku chocholatou nebo vodouše rudonohého). Je řeč o mělkých periodicky zaplavovaných proláklínách, na nichž jsou díky pravidelné či alespoň občasné orbě udržována ranná sukcesní stádia. Překvapivý je kontrast s nově budovanými tůněmi ve stejném regionu – periodické polní mokřady jsou většinou biologicky mnohem hodnotnější. Vybudování tůně na takovémto místě lze tedy paradoxně považovat za devastační. Ochrana podobných ploch je vůbec tím největším problémem. Speciální územní ochrana, tedy vyhlásování nějakých přírodních památek či rezervací, v takových případech nedává smysl, a řešením není ani loňské ustanovení mokřadu jakožto nového krajinného prvku v zemědělských dotacích; díky tomu již sice zemědělec není nucen pod hrozbou ztráty dotací ke „zúrodňování“ (odvodňování či zavážení) takovýchto mokřadů, avšak upuštění od obhospodařování je pro polní mokřady

neméně škodlivé. Ochrana polních mokřadů se neobejde na jedné straně bez důsledného zohledňování druhové ochrany přírody při jakémkoli rozhodnutí týkajícího se podobných lokalit, na straně druhé bez úzké spolupráce s hospodáři.

Závěr konference byl věnován zapojování veřejnosti do ochrany vodních biotopů. Ne, že by se tohoto tématu nedotýkali již i mnohé předchozí příspěvky. Velký prostor veřejnosti byl věnován třeba v přednášce o Josefovských loukách, dobrovolnické Týdny pro rašeliniště zmiňovala i přednáška o šumavských

*Stánek časopisu
Naše příroda*

O přestávkách se hojně diskutovalo

revitalizacích... V tomto bloku však byly představeny aktivity, v nichž hraje veřejnost rozhodující roli. Zazněly zde informace o nepřehlédnutelném podílu veřejnosti na zmapování naší odonatofauny (Aleš Dolný z Ostravské univerzity) či o možnostech spolupráce s rybáři při ochraně přírody (Kateřina Šumberová z Botanického ústavu Akademie věd).

Autor těchto řádků se ve svém vystoupení zdůraznit důležitost vlastnických vztahů pro ochranu jakéhokoliv přírodního území, avšak také upozornit na různá úskalí a problémy, které vlastnictví takovýchto pozemků přináší. Jak to souvisí se zapojením veřejnosti? Všechny lokality, o kterých byla řeč, byly vykoupeny díky darům veřejnosti na účet veřejné sbírky Místo pro přírodu.

Na závěr konference povídal Adrián Czernik z ČSOP Levrekův ostrov o projektu Koznických ptačích luk, který vznikl z nadšení a entuziazmu majitelů firmy Semix. Ze spolupráce této firmy, jejích zaměstnanců a Českého svazu ochránců přírody vzniklo unikátní území pro přírodu i pro návštěvníky. O lokalitě si můžete více přečíst ve 2. čísle loňského ročníku Naší přírody.

Jan Moravec

Kompletní prezentace a videozáznamy příspěvků k 1. i 2. konferenci Naše příroda, stejně jako jejich abstrakty, naleznete na webových stránkách konference www.konference-priroda.cz

Jan Hradecký

